

LT

LT

LT

EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 2010.4.27
KOM(2010) 183 galutinis

ŽALIOJI KNYGA

Kultūros ir kūrybos sektorių potencialo išlaisvinimas

ŽALIOJI KNYGA

Kultūros ir kūrybos sektorių potencialo išlaisvinimas

Pastaraisiais dešimtmečiais pasaulis ėmė keistis sparčiau. Tiek Europai, tiek kitiems pasaulio regionams spartus naujų technologijų vystymasis ir didesnė globalizacija reiškė didžiulį šuolį – perėjimą nuo tradicinės gamybos prie paslaugų ir inovacijų. Gamyklas palaipsniui keičia kūrybinės bendruomenės, kurių pagrindinė „žaliava“ – vaizduotė, kūrybiškumas ir novatoriškumas.

Naujojoje skaitmeninėje ekonomikoje vartotojams ieškant naujų ir praturtinančių patyrimų, materialioji vertė vis labiau priklauso nuo nematerialiosios vertės. Gebėjimas užmegzti ir plėtoti socialinius ryšius ir tinklus jau tapo konkurencingumo veiksniumi.

Jei Europa nori išlikti konkurencinga kintančiame pasaulyje, ji privalo sudaryti tinkamas sąlygas kūrybiškumui ir inovacijoms, kad suklestėtų naujoviška verslumo kultūra¹.

Europos kultūros ir kūrybos sektorių potencialas siekiant ekonomikos augimo ir kuriant darbo vietas kol kas nėra visapusiškai išnaudojamas. Siekdama šio tikslo, Europa privalo nustatyti naujus pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo paskatų šaltinius, į juos investuoti, kad užtikrintų augimo tąsą². Būsima gerovė didele dalimi priklausys nuo to, kaip naudosimės ištekliams, žiniomis ir kūrybiškumu, kad paskatintume inovacijas. Remdamasi turtingomis ir skirtingomis valstybių narių kultūromis, Europa turi rasti naujų būdų ne tik pridėtinei vertei kurti, bet ir gyventi drauge, dalytis ištekliams ir mėgautis įvairove.

Europos kultūros ir kūrybos sektoriai turi tokių pajėgumų, kurie galėtų padėti siekti šių tikslų ir taip iš dalies įgyvendinti 2020 m. Europos strategiją ir kitas svarbias ES iniciatyvas (pavyzdžiui, Inovacijų sąjungos, Skaitmeninės darbotvarkės, kovos su klimato kaita, Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkės, Globalizacijos erai pritaikytos pramonės politikos)³.

Iš daugelio neseniai atliktų tyrimų⁴ rezultatų matyti, kad kultūros ir kūrybos sektorių (toliau – KKS) įmonės yra itin novatoriškos ir pasižymi dideliu ekonominiu potencialu, o patys sektoriai yra vieni dinamiškiausių Europoje: jie sudaro maždaug 2,6 proc. ES BVP

¹ Kaip išdėstyta Komisijos Pirmininko J. M. Barroso politinėse gairėse kitos kadencijos Komisijai. Visą gairių tekstą žr.

http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/press_20090903_LT.pdf.

² Žr. Komisijos komunikatą „2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“, COM (2010)2020.

³ Minėtame Komisijos konsultacijų dokumente ir Komisijos tarnybų darbiname dokumente „Challenges for EU support to innovation services – Fostering new markets and jobs through innovation“ (SEC (2009)1195 galutinis) kultūros ir kūrybos sektoriai laikomi augimo sektoriais.

⁴ Europos Komisijos užsakymu KEA atliktas tyrimas „Kultūros ekonomika Europoje“ (2006 m.), minėtas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas apie inovacijų rėmimą ES lygmeniu ir UNCTAD ataskaita „Kūrybiška ekonomika. Jos vertinimo uždavinys siekiant tinkamų politinių sprendimų“ (*Creative Economy – the Challenge of Assessing the Creative Economy – towards informed policy-making*) (2008 m.).

ir turi didelį augimo potencialą. Be to, 27 valstybėse narėse šiuose sektoriuose kokybiškas darbo vietas turi maždaug 5 mln. žmonių⁵.

Kultūrinis turinys atlieka labai svarbų vaidmenį formuojant informacinę visuomenę bei skatinant investicijas į plačiajuosčio ryšio infrastruktūrą ir paslaugas, skaitmenines technologijas ir naujoviškus buitines elektronikos ir telekomunikacijų prietaisus.

KKS ne tik tiesiogiai veikia BVP, bet ir yra svarbus akstinas ekonominėms ir socialinėms inovacijoms daugelyje kitų sektorių.

Įvairiuose sektoriuose priimami kūrybingi sprendimai yra kūrybiško mąstymo rezultatas. Štai keletas pavyzdžių: šalių, regionų, miestų atnaujinimas ar įvaizdžio kūrimas, informacinių ir ryšių technologijų (IRT) įgūdžių (e. įgūdžių⁶) ugdymas mokymosi visą gyvenimą kontekste, mokslinių tyrimų skatinimas, vertybių viešinimas visiems prieinamu būdu, gaminių ir paslaugų inovacijos, ekologiškos ir tvarios ekonominės aplinkos puoselėjimas, skirtingų kartų ir kultūrų dialogas, bendruomenės plėtotė⁷.

Su švietimo sektoriumi susieti KKS gali atlikti svarbų vaidmenį ugdant reikiamus Europos piliečių kūrybos, verslumo, bendravimo su kitomis kultūromis įgūdžius. Taigi KKS gali prisidėti prie pavyzdinių Europos centrų veiklos ir padėti Europos visuomenei tapti žiniomis grindžiama visuomene. Šie įgūdžiai savo ruožtu skatintų įvairesnio ir sudėtingesnio turinio ir gaminių paklausą. Ateities rinkos būtų pertvarkomos taip, kad geriau atitiktų Europos privalumus.

Toks papildomas KKS poveikis būtų naudingas Europai ir padėtų jai žengti kūrybingesnės, glaudesnės, ekologiškesnės ir turtingesnės ateities link.

Kad KKS galėtų kuo geriau pasinaudoti kultūrų įvairovės, globalizacijos ir skaitmeninės eros teikiamomis galimybėmis, kurios yra tolesnės šios pramonės plėtotės varomoji jėga, reikia:

- sudaryti tinkamas **sąlygas**: didinti gebėjimus eksperimentuoti, kurti inovacijas ir siekti sėkmingo verslo, teikti daugiau finansavimo galimybių ir ugdyti reikiamus įgūdžius;
- įvairiais būdais, taip pat skatinant mainus ir mobilumą, padėti KKS suklestėti visų pirma **vietos ir regiono lygmeniu** ir pademonstruoti savo gebėjimus **visame pasaulyje**;
- pereiti prie kūrybiškos ekonomikos skatinant **papildomą KKS naudą** įvairiose ekonomikos ir socialinėse srityse.

⁵ Kad būtų galima tiksliau stebėti KKS padėtį ir įvertinti dabartinę situaciją, tendencijas, sunkumus ir uždavinius, reikia daugiau informacijos apie šiuos sektorius ir visų pirma daugiau suderintų statistinių duomenų.

⁶ 2007 m. rugsėjo mėn. Europos Komisija priėmė Komunikatą, kuriame pristatyta ilgalaikė e. įgūdžių darbotvarkė, „E. įgūdžiai 21-ajam amžiui: konkurencingumo, ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo skatinimas“, COM (2007) 496. Šiuo metu planuojama šią darbotvarkę plėtoti toliau.

⁷ Žr. Europos Komisijos užsakytą ir KEA atliktą kultūros poveikio kūrybiškumui tyrimą (2009 m.).

Kai kurie tarptautiniai mūsų partneriai⁸ jau didele dalimi naudojami daugialypiais KKS ištekliais, todėl ES turi parengti strategiją, pagal kurią jos didžiulis ir patrauklus kultūrinis turtas taptų galingos kūrybiškos ekonomikos ir glaudžios visuomenės pagrindu.

1. POLITINĖS APLINKYBĖS, ŽALIOSIOS KNYGOS TIKSLAI IR APRĖPTIS

Visi šie aspektai sudaro antrąją Europos kultūros darbotvarkės⁹ tikslą, kuriuo ES raginama remti kultūrą, kaip kūrybiškumo ir novatoriškumo katalizatorių, įgyvendinant Lisabonos ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo strategiją.

Darbotvarkė buvo patvirtinta 2007 m. lapkričio mėn. Tarybos rezoliucija, o 2007 m. gruodžio mėn. jai pritarė Europos Vadovų Taryba. 2007 m. gruodžio mėn. išvadose Europos Vadovų Taryba pripažino kultūros ir kūrybos sektorių svarbą siekiant Lisabonos darbotvarkės tikslų ir reikmę stiprinti jų (ir visų pirma juose veikiančių MVĮ) potencialą.

Be to, Tarybos išvadose pabrėžta reikmė stiprinti švietimo, mokymo ir KKS sąsajas ir maksimaliai išnaudoti kultūros ir kūrybos sektoriuose veikiančių MVĮ potencialą¹⁰ bei paraginta siekti didesnės kultūros sektoriaus ir kitų ekonomikos sektorių, taip pat kultūros politikos ir kitų politikos sričių, sinergijos¹¹.

Europos Parlamentas paragino Komisiją ir kitas suinteresuotąsias šalis „aiškiau nustatyti Europos kultūros, kūrybingumo ir naujovių viziją bei parengti konkrečias [...] politines priemones, skirtas Europos kūrybos pramonei vystyti bei įtraukti ją į visavertę Europos kultūros strategiją“¹².

Ši žaliaji knyga grindžiama Europos kultūros darbotvarkei įgyvendinti suburtų dviejų darbo grupių, kurias sudarė nacionaliniai ekspertai, tyrę KKS ir kultūros ir švietimo sinergiją, ir dviejų pilietinės visuomenės forumų, sprendusių KKS ir kultūros prieinamumo klausimus¹³, rekomendacijomis ir nustatyta gerąja patirtimi. Taip pat remiamasi keliais neseniai Europos Komisijos užsakymu atliktais nepriklausomais tyrimais ir ataskaitomis bei skirtingų valstybių narių strategijomis, kuriomis siekiama išlaisvinti KKS potencialą¹⁴. Galiausiai šioje žaliojoje knygoje atspindimos 2009 m.,

⁸ Visų pirma JAV ir Kanada.

⁹ Komisijos komunikatas apie Europos kultūros globalizuotame pasaulyje darbotvarkę, COM(2007) 242.

¹⁰ Tarybos išvados dėl kultūros ir kūrybinio sektorių indėlio siekiant Lisabonos strategijos tikslų (2007 m.): http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/educ/94291.pdf.

¹¹ Tarybos išvados dėl kultūros kaip kūrybiškumo ir novatoriškumo skatinimo priemonės (2009 m.): http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc/CONS_NATIVE_CS_2009_08749_1_EN.pdf.

¹² 2008 m. balandžio 10 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl kultūros pramonės Europoje Lisabonos strategijos kontekste: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0123&language=EN&ring=A6-2008-0063>.

¹³ Šių grupių ataskaitas žr. http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc2240_en.htm. Nustatytos gerosios patirties pavyzdžių pateikta dokumentų išnašose.

¹⁴ Tai visų pirma „Šiaurės regiono kūrybiškos ekonomikos žaliaji knyga“ (*A Creative Economy Green Paper for the Nordic Region*) (Nordic Council, 2007 m.), „Kūrybinga Britanija. Nauji talentai naujai ekonomikai“ (*Creative Britain – New Talents for the New Economy*) (JK, 2008 m.),

kurie buvo paskelbti Europos kūrybiškumo ir naujovių metais, idėjos, visų pirma susijusios su reikme stipresnėmis sąsajomis susieti meną, filosofiją, mokslą ir verslą¹⁵.

Žaliaja knyga siekiama paskatinti diskusijas apie ES KKS kūrybiškumą skatinančių sąlygų reikmes. Čia aptariami įvairūs aspektai: verslo aplinka, reikmė kurti bendrą Europos kultūros erdvę, didinti gebėjimus ir ugdyti įgūdžius, remti Europos kūrėjus, pristatančius savo veiklą pasaulyje.

Šioje žaliojoje knygoje nesiekama išnagrinėti visus šiems sektoriams poveikį darančius veiksnius, veikiau bandoma atkreipti dėmesį į keletą svarbių sričių, kuriose visapusiškai ir visais valdymo lygmenimis naudojantis turimomis politinėmis priemonėmis ir užtikrinant didesnę šių priemonių nuoseklumą ir veiksmų koordinavimą galima veiksmingai išlaisvinti Europos KKS potencialą.

Iškelti klausimai veikiausiai yra aktualūs politikams, KKS ir kitoms įvairių lygmenų – Europos, nacionalinio ir vietos – suinteresuotosioms šalims. Komisija itin dėliaugtusi pasiūlymais, susijusiais su **Europos lygmens veiklos prioritetais**.

Kalbant apie KKS, žaliojoje knygoje siekiama apimti įvairias ES vartojamų sąvokų „kultūra“ ir „kūrybiškumas“ konotacijas, atspindinčias Europos kultūros įvairovę.

Pagal 2000 m. Europos lygmens kultūros statistikos sistemą yra nustatytos aštuonios sritys (meninis ir istorinis paveldas, archyvai, bibliotekos, knygos ir spauda, vizualinis menas, architektūra, scenos menas, garso ir garso ir vaizdo žiniasklaida ir (arba) daugialypė terpė) ir šešios funkcijos (apsauga, kūrimas, gamyba, sklaida, prekyba ir švietimas), atspindinčios kultūros sektoriaus statistiką. Šiuo metu siekiama atnaujinti sistemą ir nustatyti KKS aprėptį¹⁶.

Šioje žaliojoje knygoje vadovaujamosi gana plačiu požiūriu ir toliau pateiktomis apibrėžtimis.

Kultūros sektorius – pramonės sektorius, kuriame gaminamos ir platinamos prekės ir paslaugos, kurios jų kūrimo metu yra vertinamos kaip turinčios išskirtinių požymių, išskirtinę naudojimo sritį ar paskirtį, ir įkūnija arba perteikia kultūrų raišką, nepriklausomai nuo galimos jų komercinės vertės. Be tradicinių meno sektorių (scenos meno, vizualinio meno, kultūros paveldo, įskaitant viešąjį sektorių) šiam sektoriui priklauso kinas, vaizdadiskiai, vaizdo įrašai, televizija ir radijas, vaizdo žaidimai, naujoji žiniasklaida, knygos ir spauda. Ši apibrėžtis yra susijusi su kultūros raiška kaip numatyta 2005 m. UNESCO konvencijoje dėl kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo¹⁷.

„Kūrybos vertė. Kultūros ir ekonomikos politinis dokumentas“ (*Creative Value – Culture and Economy Policy Paper*) (Nyderlandai, 2009 m.) ir „Estijos kūrybos sektoriaus potencialas“ (*Potential of Creative Industries in Estonia*) (2009 m.).

¹⁵ Visų pirma žr. Europos kūrybiškumo ir naujovių metų ambasadorių kreipimąsi, paskelbtą 2009 m. lapkričio mėn.: <http://www.create2009.europa.eu/ambassadors.html>.

¹⁶ Grupė „ESSnet-culture“ buvo suburta prie Eurostato 2009 m.: http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc1577_en.htm.

¹⁷ Žr. http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=33232&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

Kūrybos sektorius – pramonės sektorius, kuriame remiantis kultūra siekiama daugiausia funkcinį rezultatą. Šiam sektoriui priklauso architektūra ir dizainas, padedantys integruoti kūrybos aspektą į platesnę veiklą, bei smulkesnės sektoriaus šakos (grafinis dizainas, mados dizainas ar reklama).

Kalbant apie antraeilius aspektus, nuo turinio „gamybos“, taigi tam tikru mastu ir nuo KKS, priklauso daugelio kitų pramonės sektorių, pavyzdžiui, turizmo ir naujų technologijų, plėtotė. Vis dėlto šioje žaliajoje knygoje šie sektoriai į KKS sąvokos apibrėžtį neįtraukiami.

2. KULTŪRŲ ĮVAIROVĖ, PERĖJIMAS PRIE SKAITMENINIŲ TECHNOLOGIJŲ IR GLOBALIZACIJA – PAGRINDINĖS TOLESNĖS KKS PLĖTOTĖS VAROMOSIOS JĖGOS

Aplinka, kurioje veikia KKS, greitai kinta: šie pokyčiai visų pirma susiję su sparčiu skaitmeninių IRT vystymusi ir naudojimu visame pasaulyje. Ši varomoji jėga daro didžiulį poveikį visiems sektoriams ir visoms vertės grandinės dalims – nuo kultūros prekių ir paslaugų kūrimo iki gamybos, platinimo ir vartojimo.

Technologijos ir plačiajuosčio ryšio infrastruktūra miestuose ir kaimo vietovėse teikia kūrėjams naujų galimybių pigiau ir nepriklausomai nuo fizinių ir geografinių kliūčių kurti ir pristatyti savo darbus plačiajai visuomenei. Jeigu kultūrinio turinio kūrėjai visapusiškai naudotųsi IRT ir jeigu būtų peržiūrėti tradiciniai gamybos ir sklaidos modeliai, kūrėjai galėtų pasiekti gerokai didesnes auditorijas ir rinkas, o piliečiams būtų siūloma didesnė kultūrinė įvairovė. Tačiau IRT plėtotė priklauso nuo kokybiško ir įvairaus kultūrinio turinio prieinamumo. Taigi nuo kultūrinio turinio didele dalimi priklauso, ar plačioji visuomenė ims naudotis šiomis naujosiomis technologijomis ir ar bus ugdomi Europos piliečių e. įgūdžiai ir gerinami viešosios informacijos vartotojų gebėjimai.

Naujoji aplinka iš esmės keičia tradicinius gamybos ir vartojimo modelius ir kelia naujų uždavinių kūrybinei bendruomenei, kuri iki šiol naudojosi turinio vertę grindžiama sistema. Poveikis priklauso nuo verslo pobūdžio ir padėties vertės grandinėje. Didžiausia ekonominė vertė perkeliama į vertės grandinės galą, o tai kai kuriuose sektoriuose veikia faktinį kūrėjų atlygį¹⁸. Be to, tam tikriems sektoriams (visų pirma įrašų sektoriui) daug žalos daro autorinių teisių pažeidimai ir su jais susijęs fizinių prekių (pavyzdžiui, CD, DVD) pardavimo sumažėjimas: tai silpnina plėtotę, mažina pajamas ir galiausiai apriboja jų potencialą kurti darbo vietas ir investicijas. Todėl pramonė taip pat turi atrasti naujų ir novatoriškų verslo modelių.

Daugelyje sektorių sunkumų kelia tai, kad KKS tenka padengti su perėjimu prie skaitmeninių technologijų (turinio skaitmeninimu, įgūdžių ugdymu, darbuotojų kvalifikacijos kėlimu, skaitmeninių teisių valdymo klausimais ir t. t.) susijusias išlaidas ir drauge investuoti į naujus verslo modelius ir juos išbandyti, o įdėtos lėšos šiuo atveju sugrįžta tik po tam tikro laiko. Daugeliui kūrybinių įmonių gali būti sunku tęsti veiklą

¹⁸ Tai, pavyzdžiui, pasakytina apie muzikos sektorių, kuriame pajamos už skaitmeninių įrašų pardavimą kol kas nėra didelė atlikėjų atlygio dalis. Kita vertus, vaizdo žaidimų pramonėje kūrėjų gaunamos pajamos už internetinius modelius yra didesnės, jei nėra jokių kitų tarpininkų.

pagal tradicinius verslo modelius ir drauge bandyti pereiti prie dar tik kuriamų naujų verslo modelių. Įmonių gebėjimai reaguoti į šiuos struktūrinius pokyčius labai priklauso nuo įmonės dydžio ir gerų derybinių pozicijų naujųjų „skaitmeninių“ pardavėjų atžvilgiu. Pasaulinis perėjimas prie skaitmeninių technologijų sustiprino svarbių suinteresuotųjų šalių (kaip antai telekomo paslaugų teikėjų ar buitinės elektronikos gamintojų) pozicijas ir paskatino naujų galingų pasaulinių reiškinį – pavyzdžiui, interneto naršyklių ar socialinių tinklų – atsiradimą. Nors šie reiškiniai ir padeda plėtoti rinką, jie gali tapti ir naujomis kliūtimis. Be to, didžioji dalis KKS veikiančių įmonių yra labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės; šiuose sektoriuose taip pat dirba daug laisvai samdomų darbuotojų, veikiančių toje pačioje rinkoje kaip ir vertikalčiai ar horizontalčiai integruotos įmonės.

Mažos ir labai mažos įmonės gali atlikti lemiamą vaidmenį kūrybiškumo ir inovacijų srityje net tuose sektoriuose, kuriuose svarbiausią vietą užima didžiosios tarptautinės bendrovės. Paprastai būtent jos nebijo rizikos, pirmosios imasi naujovių ir atlieka svarbų vaidmenį ieškant naujų talentų, plėtojant naujas tendencijas, kuriant naujus estetikos kriterijus.

Verslininkų įvairovė ir laisvas jų paslaugų judėjimas – būtina kultūriškai įvairios pasiūlos vartotojams užtikrinimo sąlyga. Tai įmanoma tik užtikrinant sąžiningas patekimo į rinką sąlygas. Norint sudaryti ir taikyti sąžiningas konkurencijos sąlygas, t. y. užtikrinti, kad nebūtų nepagrįstų kliūčių patekti į rinką, reikės dėti pastangas įvairiose, visų pirma konkurencijos politikos, srityse.

Bendradarbiavimas gali labai padėti sukurti sąžiningas naujų platformų ir įrangos patekimo į rinką sąlygas. Nustatyti naujų ir jau rinkoje esančių produktų, paslaugų, procesų, sistemų, taikomųjų programų ir tinklų sąsajas padeda standartai. Šios sąsajos yra svarbios ne tik gamintojams (visų pirma MVĮ), bet ir vartotojams. Tai labai padidina vartotojų galimybes rinktis (visų pirma IRT grindžiamus KKS produktus ir paslaugas¹⁹). Standartai padeda kurti inovacijoms palankią rinką, kurioje skatinamos naujovės ir drauge vengiama sudaryti kliūčių patekti į rinką. Todėl būtina skatinti platformų ir įrangos sąsajas.

Be standartizacijos teikiamų privalumų ir mažesnių kainų, vartotojams labai svarbi galimybė rinktis. Pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 167 straipsnį (EB sutarties 151 straipsnis), įgyvendinant ES teisės aktus turi būti atsižvelgiama į kultūros aspektus.

Komisija, atsižvelgdama į visa tai ir remdamasi ankstesnėmis konsultacijomis, įgyvendins tris svarbius politinius dokumentus, turėsiančius didelės reikšmės KKS veiklos skaitmeninėje aplinkoje sąlygoms.

Pirma, Europos skaitmeninė darbotvarkė yra viena iš septynių pavyzdinių Europos iniciatyvų, kurias numatyta įgyvendinti iki 2020 m. Vadovaudamasi skaitmeninės darbotvarkės nuostatomis, Komisija be kita ko sieks sukurti tikrą bendrąją interneto turinio ir paslaugų rinką (t. y. tarpvalstybinę ir saugi interneto paslaugų ir skaitmeninio turinio rinką, kurioje užtikrinamas tarpusavio pasitikėjimas, suderinta reglamentavimo sistema, pagal kurią administruojamos intelektinės nuosavybės teisės, tarpvalstybinių

¹⁹ Visų pirma žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą „Europos standartizacijos problemos“ (2004 m. spalio mėn.).

internetinio turinio paslaugų teikimą lengvinančios priemonės, remiamos daugiateritorės licencijos, tinkama teisių turėtojų apsauga ir honorarai, aktyvi parama turtingam Europos kultūriniam paveldui skaitmeninti).

Antra, įgyvendinant pavyzdinę Inovacijų sąjungos iniciatyvą, bus imamasi konkrečių veiksmų, kad būtų sustiprintas KKS, kaip inovacijų ir struktūrinių pokyčių katalizatoriaus, vaidmuo. Itin daug dėmesio bus skiriama verslumo ir finansavimo galimybių skatinimui, sąlygų ir prognozavimo įgūdžių gerinimui, mokslinių tyrimų ir įgūdžių reikmių nustatymui, naujų susijusių koncepcijų plėtotei ir geresniam verslo ir inovacijų rėmimui²⁰. Bus siekiama suburti regioninio, nacionalinio ir Europos lygmens dalyvius, kad jie siektų strategiškiau naudotis vykdomomis ir planuojamomis KKS rėmimo iniciatyvomis, ir sustiprinti tarptautinį bendradarbiavimą. Taip daugiau novatoriškų idėjų virs naujais gaminiais ir paslaugomis, skatinančiomis ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą.

Trečia, Intelektinės nuosavybės strategija bus grindžiama, *inter alia*, keliomis buvusiomis ar dabartinėmis iniciatyvomis, tiesiogiai susijusiomis su KKS²¹. Daugiausia dėmesio skiriama autorių teisių naudojimui ir administravimui, būtinosios apsaugos ir kūrybos tvarumo derinimui, reikmei skatinti naujų paslaugų ir verslo modelių plėtotę. Komisija nustatė aiškias pagrindines sritis, kuriose reikia siekti pažangos, ir, laikydamasi vidaus rinkos reikalavimų ir konkurencijos taisyklių, suinteresuotąsias šalis įtrauks vadovaudamasi principu „iš apačios į viršų“.

3. TINKAMŲ SĄLYGŲ SUDARYMAS

Kad būtų visapusiškai pasinaudota dvigubu – kultūros ir ekonomikos – potencialu ir pirmiau minėtų varomųjų jėgų teikiama privalumais, būtina užtikrinti didesnius KKS gebėjimus eksperimentuoti ir kurti naujoves, galimybes naudotis reikiamais įgūdžiais ir gauti finansavimą.

3.1. Naujos eksperimentų, naujovių ir verslumo skatinimo erdvės kultūros ir kūrybos sektoriuose

Atsiradus naujosioms (visų pirma skaitmeninėms) technologijoms, atsirado ir naujų tikslinių grupių, platinimo kanalų ir vartojimo modelių. Meno vartojimo ir kūrimo modeliai nuolat kinta: vystantis vadinamosioms dalyvavimo technologijoms (kaip antai, interneto dienoraščiai, wiki sistemos ir pan.), nyksta riba tarp kūrėjų ir vartotojų.

Atsiranda subkultūrų, o drauge su jomis – daugiadalykis tradicinių ir naujoviškų meno formų ir turinio mišinys. Tradicinės kultūros institucijos ir toliau liks labai svarbios užtikrinant galimybę naudotis kultūros paslaugomis, tačiau taip pat reikia pripažinti ir remti naujus kultūrinio pažinimo būdus, kurie padėtų ugdyti tokias savybes kaip

²⁰ Veikla turėtų būti grindžiama 2010 m. vasario 4–5 d. Amsterdame vykusio ekspertų posėdžio „Towards a Pan-European initiative in support of innovative creative industries in Europe“ rezultatais. Daugiau informacijos <http://www.europe-innova.eu/creative-industries>.

²¹ Komisijos komunikatas „Autorių teisės žinių ekonomikoje“, COM(2009) 532 galutinis; Konsultacijų dokumentas „Kūrinių platinimas Europos skaitmeninėje bendrojoje rinkoje – ateities uždaviniai“ (2009 m. DG INFSO ir DG MARKT svarstymo dokumentas).

smalsumas ir analitiniai gebėjimai bei demistifikuoti kultūrą ir paskatinti žmones ja domėtis visą gyvenimą²².

Kaip ir visose kitose visuomenės gyvenimo srityse, reikia skatinti tirti ir plėtoti kūrybiškumą ir kūrybą. Jei Europa nori pirmauti, būtina tvirčiau susieti menines ir kūrybines disciplinas, (sub)sektorius, ekonomikos sritis ir sudedamąsias gamybos grandinės dalis. Reikia skatinti intensyvesnę, sistemingesnę ir įvairesnę meno institucijų, aukštųjų mokyklų ir mokslo institucijų bendradarbiavimą bei privačiojo ir viešojo sektorių iniciatyvas, kuriomis būtų remiami menininkų eksperimentai²³.

Formuojant inovacijoms, ekonomikos augimui ir tolesnei plėtotei palankią aplinką bus svarbu vadovautis holistiniu požiūriu. Europoje regioniniu ar nacionaliniu lygmeniu jau vykdoma ne viena valstybės ar privati KKS²⁴ inovacijų ir verslumo rėmimo iniciatyva, tačiau panašu, kad reikia labiau išplėtoti įvairių lygmenų (įskaitant Europos lygmenį) suinteresuotųjų šalių diskusijas ir paskatinti jas bendradarbiauti įgyvendinant konkrečius veiksmus įvairiose strateginės svarbos srityse. Pavyzdžiui, reikėtų teikti daugiau galimybių kurti ir vartotojus orientuotas ir atviras inovacijas ir atlikti daugiadalykius eksperimentus, taip pat ieškoti tarpininkų, kurie padėtų susieti skirtingus sektorius ir disciplinas. Be to, reikėtų skatinti vadovautis atskaitomybės ir skaidrumo gerąja patirtimi. Tai padėtų siekti pasaulinio lygio meistriškumo.

Tokiomis aplinkybėmis svarbu sudaryti tinkamesnes ir palankesnes sąlygas KKS įsisavinti naujasias (ir visų pirma skaitmenines) technologijas ir taip užtikrinti ES piliečiams įvairesnę ir novatoriškesnę profesinį turinį.

Paprastai KKS grindžiami turtingu ir įvairiu kultūros paveldu, talentingų menininkų ir kitų kuriančių asmenų veikla, o šių sektorių funkcionavimas priklauso nuo veiksmingos skirtingų, bet susijusių verslininkystės ir naujoviškų paslaugų sąveikos siekiant kūrybiškumo rinkoje. Be to, gamybos procesai KKS turi būti nuolat modifikuojami atsižvelgiant į naujoves, todėl be galo svarbu atnaujinti procesą: dalytis informacija, išnaudoti nematerialųjį turtą ir pritraukti talentus. Tai esminės kultūros produktų savybės. Dėl vartotojų skonių įvairovės dažnai visiškai neaišku, ar tam tikras produktas bus vartotojams priimtinas. Dėl tokių apribojimų geriausia veiklą vykdyti suburiant abiejų – ir kultūros, ir kūrybos – sektorių įmones, kurios sugeba ir reaguoti, ir prisitaikyti²⁵. Dauguma atvejų šių funkcinių įmonių grupių veikla grindžiama intensyviu tarpusavyje susijusių inovacijų srities veikėjų ir institucijų bendradarbiavimu. Tokiomis aplinkybėmis konkurencinės įmonės neretai sutinka bendradarbiauti, o šio proceso varomoji jėga – organizacijų tinklai ar grupės²⁶.

Todėl reikia gerinti fizinę ir socialinę aplinką, kurioje kūrybiniai darbuotojai ir susijusios institucijos, pavyzdžiui, meno ir dizaino mokyklos ar muziejai, galėtų veiksmingai

²² Visų pirma žr. „Pilietinė visuomenė ir kultūra. Politinės gairės“ (*Policy guidelines of the civil society platform on access to culture*), 2009 m.

²³ Visų pirma žr. nacionalinių ekspertų darbo grupių ir pilietinės visuomenės forumų nustatytus KKS gerosios patirties pavyzdžius.

²⁴ Verta paminėti bandomuosius projektus, kuriais siekiama rasti novatoriškų ir kūrybiškų įmonių rėmimo naujų būdų ir kurie šiuo metu įgyvendinami pagal iniciatyvą „Europe INNOVA“ (Europos inovacijų platforma daug žinių reikalaujančių paslaugų srityje), finansuojamą iš ES Konkurencingumo ir inovacijų pagrindų programos.

²⁵ Žr. „Kultūros ekonomika“, *op. cit.*

²⁶ KKS nacionalinių ekspertų darbo grupė nustatė, kad tokios grupės suburiamos daugelyje valstybių narių: pavyzdžiui, Airijoje, JK, Ispanijoje, Estijoje, Suomijoje, Danijoje ir t. t.

bendradarbiauti²⁷. Reikia siekti geriau suprasti, koku būdu vienoje teritorijoje veikiančios kultūros ir kūrybos sektorių įmonės, skatindamos tinklų veiklą, remdamos kūrybinių įmonių steigimą, bendroje veikloje atsižvelgdamos į vartotojų aspektus, galėtų gauti daugiau naudos.

KLAUSIMAI

- Kaip KKS būtų galima skirti daugiau erdvės eksperimentams, inovacijoms ir verslininkystei ir geriau juos remti? Kalbant konkrečiau, kaip padidinti galimybes naudotis IRT paslaugomis vykdant kultūros ar kūrybos veiklą ir pagerinti kultūrinio turinio naudojimą? Kaip IRT galėtų paskatinti naujų verslo modelių atsiradimą tam tikrose KKS srityse?

3.2. Geresnis KKS įgūdžių reikmių tenkinimas

Nors atsiranda vis daugiau kūrybiškumo ir verslininkystės sąsajų, KKS įmonėms (visu pirma MVI) vis dar sunku rasti tinkamų įgūdžių turinčių darbuotojų. Norint padidinti šių sektorių konkurencinį potencialą būtina vidutinės trukmės ar ilguoju laikotarpiu užtikrinti, kad įgūdžių pasiūla geriau atitiktų darbo rinkos reikmes. Siekti šio tikslo gali padėti meno ir dizaino mokyklų ar universitetų ir verslo partnerystė. Paaiškėjo, kad mažinti įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitikimą padeda idėjų „inkubatoriai“, dažniausiai steigiami už meno mokyklų ribų, tačiau aktyviai su jomis bendradarbiaujant²⁸.

Be to, dėl nuolatinio technologijų vystymosi techninės konkrečių sektorių reikmės labai sparčiai keičiasi, todėl kyla poreikis mokytis visą gyvenimą. KKS vis daugiau ir kūrybiškiau naudojamosi IRT, todėl norint paskatinti inovacijas ir konkurencingumą būtini tam tikri e. įgūdžiai. KKS prireiks ne tik šių, bet ir verslo (vadovavimo, komercinių ir t. t.) įgūdžių turinčių darbuotojų, įgijusių žinių apie finansavimo sistemas (bankus, kitas finansavimo institucijas, sponsorystę, rėmimą ir pan.) ir sugebančių jas pritaikyti bei suprantančių naująsias skaitmeninėje aplinkoje naudojamas IRT. Jeigu šioje srityje nebus imtasi atitinkamų veiksmų, kils pavojus, kad dėl nepakankamų įgūdžių ar dėl jų pasiūlos ir paklausos neatitikties Europa negalės visapusiškai išnaudoti KKS potencialo.

Atsižvelgiant į dideles KKS augimo galimybes ir nuolat kintančią ir sudėtingą aplinką, būtų labai naudinga geriau suprasti ir nustatyti, kokių įgūdžių šiuose sektoriuose reikia šiuo metu ir kokių prireiks ateityje. Vadovaujantis iniciatyva „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms“ reikėtų parengti panašią specialiai KKS skirtą iniciatyvą, kurią įgyvendinant atitinkamos suinteresuotosios šalys ES lygmeniu sutelktų analitinius pajėgumus ir patirtį²⁹.

Siekiant sumažinti specialistų rengimo ir faktinės profesinės veiklos neatitikimus ir paspartinti KKS reagavimą į pokyčius, labai praverstų tokia priemonė kaip partnerių bendradarbiavimas (pavyzdžiui, įgūdžių ir procesų gerinimas su tokiomis pačiomis

²⁷ Žr. ekspertų posėdžio „Towards a Pan-European initiative in support of creative industries in Europe“ dalyvių 2010 m. vasario mėn. priimtą Amsterdamo deklaraciją: http://www.europe-innova.eu/web/guest/home/-/journal_content/56/10136/178407.

²⁸ Žr. nacionalinių ekspertų darbo grupės nustatytus KKS gerosios patirties pavyzdžius.

²⁹ Komunikatas „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms – darbo rinkos ir gebėjimų poreikių numatymas ir derinimas“, COM(2008) 868 galutinis.

problemomis susiduriantiems partneriams dalijantis patirtimi ir mokantis iš jos, projektų tobulinimas padedant patyrusiems patarėjams, naujų technologijų nagrinėjimas ar ryšių bazės išplėtimas). Tai teiktų galimybių naudotis aukšto lygio profesionalų paslaugomis, kurios paprastai yra sunkiai prieinamos, ir padėtų kurti Europos masto tinklus.

KLAUSIMAI

- Kaip galima būtų paskatinti meno ir dizaino mokyklų ir verslo partnerystę, kuria būtų siekiama remti idėjų „inkubatorius“, naujas įmones ir verslininkystę bei e. įgūdžių ugdymą?
- Kaip KKS partnerių bendradarbiavimas galėtų būti skatinamas Europos Sąjungos lygmeniu?

3.3. Galimybės gauti finansavimą

Nepakankamos galimybės gauti finansavimą yra pagrindinė kliūtis, su kuria susiduria daugelis šių sektorių įmonių³⁰.

Kaip jau minėta, daugelis kultūros ir kūrybos sektorių įmonių yra mažos arba vidutinės. Didžiojoje daugumoje šių įmonių dirba vos vienas ar du darbuotojai, kuriuos galima vadinti tiesiog versliais asmenimis ar versliais kultūros darbuotojais, nebepriskausančiais tradicinių visą darbo dieną dirbančių darbuotojų grupei³¹.

KKS nepavyksta tinkamai pasirengti investicijoms dėl įvairių priežasčių: įmonėms trūksta informacijos ir supratimo apie finansavimo šaltinius, joms sunkiai sekasi rengti ir pristatyti įtikinamus verslo planus, jos remiasi netinkamais verslo modeliais³².

Be to, šių įmonių veikla iš esmės grindžiama turimais pavyzdžiais ar pavykusiais projektais ir labai priklauso nuo „motininių“ produktų ar paslaugų ir nuo pavienių asmenų talento ir gebėjimo rizikuoti.

Daugelio KKS įmonių galimybės gauti finansavimą yra ribotos, todėl įmonėms nuolat nepakanka kapitalo, o ieškodamos finansavimo jos nuolat susiduria su rimtomis problemomis įkainojant jų nematerialųjį turtą (pavyzdžiui, tam tikroms muzikos įrašų įmonėms, leidykloms priklausančių ar į muzikos ar kinematografijos katalogus įtrauktų autorių teises). Priešingai nei technologijų srities įmonių atveju, nematerialusis KKS įmonių turtas neatsispindi įmonės balanse, o jų investicijos į naujus talentus ir novatoriškas idėjas neatitinka įprastinės mokslinių tyrimų ir plėtros koncepcijos.

Reikia gerinti investuotojų ir bankų žinias apie KKS įmonių ekonominę vertę ir potencialą. Siekiant paskatinti KKS įmonių finansavimą, reikėtų sukurti garantijų sistemas ir kitas finansinio programavimo priemones.

³⁰ Visų pirma žr. nedidelį Europos Komisijos atliktą tyrimą „Access to finance activities of the European Creative Industry Alliance“, Jenny Tooth, 2010 m. (www.europe-innova.eu/creative-industries).

³¹ Žr. preliminarūs Kultūros ir kūrybinės pramonės verslininkystės aspekto studijos, kurią Europos Komisijos užsakymu 2010 m. atliko Utrechto meno mokykla, dokumentus: <http://cci.hku.nl/>.

³² Jenny Tooth, *op. cit.*

Reikia padėti kūrybos ir finansų pasauliams, kurie dažnai yra visiškai nesusisiekiantys, rasti bendrą kalbą, kad KKS būtų sudarytos sąžiningesnės sąlygos gauti finansavimą.

Tokiomis aplinkybėmis svarbų vaidmenį sudarant geresnes MVĮ veiklos finansavimo sąlygas atlieka naujoviškos finansinės priemonės, pavyzdžiui, rizikos kapitalas, garantijos ar kitos rizikos pasidalijimo priemonės. Jos jau taikomos įgyvendinant į rinką orientuotas ES finansuojamas programas (kaip antai Konkurencingumo ir inovacijų programa). Jau įrodyta, kad šios priemonės padeda MVĮ gauti finansavimą, tačiau iki šiol jos buvo skirtos įvairių sektorių – ne vien tik KKS – MVĮ.

Vis dėlto atsiranda naujų įdomių specialiai KKS įmonėms skirtų nacionalinio ar regioninio masto finansavimo modelių. Pagal kai kuriuos iš šių modelių įmonėms ir jų projektams vertinti suburiami įvairių sektorių ekspertai, įmonėms tampa lengviau gauti paskolas³³. Pagal kitus – draugėn suburiami investuotojai ir įmonės, kurioms reikia kapitalo augimui finansuoti³⁴; vienas iš pavyzdžių – vadinamasis visuomeninis finansavimas³⁵. Komisija, įgyvendindama programą MEDIA, taip pat ieško galimybių steigti audiovizualiniam sektoriui skirtą Gamybos garantinį fondą³⁶.

KLAUSIMAI

- Kaip būtų galima paskatinti privačias investicijas ir suteikti KKS daugiau galimybių gauti finansavimą? Ar būtų gaunama papildomos naudos, jei ES priemonėmis būtų remiamos ir papildomos nacionalinio ir regioninio lygmens pastangos? Kokiais būdais galima to siekti?

- Kaip būtų galima pagerinti KKS įmonių pasirengimą investicijoms? Kokių konkrečių priemonių būtų galima imtis ir kokių lygmeniu (regioniniu, nacionaliniu, Europos)?

4. VIETOS IR REGIONINĖ PLĖTRA – VISUOTINĖS SĖKMĖS GARANTAS

KKS įmonės savo veiklą paprastai vykdo vietos ir regioniniu lygmenimis, kuriais gerai veikia ir tinklų bei įmonių grupių veikla. Kūrybiškumas gimsta vietos lygmeniu, bet jo poveikis gali išplisti po visą pasaulį. Menininkų ir kultūros veikėjų judumo skatinimas – vienas iš būdų padėti KKS įmonėms iš vietos lygmens patekti į pasaulinį ir užtikrinti, kad apie Europą būtų žinoma visame pasaulyje.

³³ Žr. nacionalinių ekspertų darbo grupių ir pilietinės visuomenės forumų nustatytus įdomius KKS gerosios patirties pavyzdžius..

³⁴ Visų pirma žr. Jenny Tooth, *op. cit.*, taip pat su Kultūros ir kūrybinės pramonės verslininkystės aspekto studija susijusius dokumentus (*op. cit.*), kuriuose pabrėžiama reikmė bendrojoje rinkoje veikiančioms novatoriškoms KKS MVĮ teikti rizikos kapitalą. Taip pat žr. nacionalinių ekspertų darbo grupės nustatytus KKS gerosios patirties pavyzdžius.

³⁵ Visuomeninio finansavimo (angl. *crowdfunding*) tinklavietės padeda suburti nedidelių sumų investuotojus, pavyzdžiui, nepriklausomo filmo kūrimui finansuoti (vienas iš pavyzdžių www.indiegogo.com).

³⁶ Šis fondas dalysis finansine rizika, susijusia su bankų suteiktomis paskolomis Europos nepriklausomiems garso ir vaizdo kūrinių gamintojams: jei gamintojui nepavyks gražinti paskolos, fondas padengs tam tikrą nuostolių dalį. Taip bankai bus skatinami teikti paskolas filmų kūrėjams.

4.1. Vietos ir regioninis lygmuo

KKS dažnai padeda kelti nuosmukį patiriančios vietos ekonomikos lygį, padeda atsirasti naujoms ūkinės veiklos šakoms, kurti naujas ir tvarias darbo vietas bei didina Europos regionų ir miestų patrauklumą.

Iš tiesų regioninėse ir vietos plėtotės strategijose KKS atlieka svarbų vaidmenį daugelyje sričių: skatina naudotis kultūros paveldu verslo tikslais, plėtoja kultūros infrastruktūrą ir paslaugas ir taip remia tvarų turizmą, suburia bendrai veiklai vietos įmones ir skatina KKS įmonių ir pramonės, mokslinių tyrimų, švietimo ir kitų sektorių partnerystę, kuria inovacijų laboratorijas, plėtoja tarptautines integruotas gamtos ir kultūros išteklių valdymo ir vietos ekonomikos atgaivinimo strategijas, prisideda prie tvaraus miestų vystymosi.

ES sanglaudos politikos dokumentuose pripažįstamas įvairialypis kultūros indėlis siekiant strateginių tikslų (konvergencijos, konkurencingumo ir užimtumo, teritorinio bendradarbiavimo)³⁷. Vis dėlto sunku pasakyti, kokiu mastu KKS įmonės remiamos lėšomis, skirtomis kultūrai, ir kokiu mastu lėšomis kitoms sritims, pavyzdžiui, moksliniams tyrimams ir inovacijoms, novatoriškų MVĮ, jų grupių ir tinklų skatinimui, informacinei visuomenei (įskaitant skaitmeninimą ir e. prieigą kultūros srityje), miestų atnaujinimui ir žmogiškajam kapitalui³⁸. Kultūra remiama ir iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) finansuojant kaimo plėtros politiką: saugomas kaimo paveldas, atnaujinami kaimai, užtikrinama gamtos ir kultūros paveldo apsauga bei laisvalaikio galimybės. Prisidėti gali ir vietos plėtros strategijos, įgyvendinamos kaimo vietovėse pagal LEADER vietos partnerystę: juk kultūra kaimo vietovėse užtikrina ekonominę įvairovę ir gyvenimo kokybę. Atrodo, kad šis potencialas kol kas nėra visapusiškai išnaudojamas.

Rengiant bet kokio lygmens politikos ar rėmimo priemones, būtina tinkamai atsižvelgti į savitą KKS vaidmenį regioninės ir vietos plėtotės srityse³⁹.

KKS įmonių veikla paprastai yra grindžiama žiniomis, šios įmonės turi tendenciją naudotis specializuotomis darbo rinkomis. Mokslinių tyrimų rezultatai rodo, kad kūrybiškumo ir kultūros inovacijų didelio masto „industrializacija“ paprastai vyksta dideliuose miestuose. Tačiau aiškiausio ryšio tarp KKS ir darbo rinkos dydžio ar gyventojų nėra. Regioninis pramonės ir inovacijų sistemų, įskaitant KKS įmones, pasiskirstymas nėra tolygus⁴⁰. Kaimo vietovėse nauji verslo modeliai gali padėti atnaujinti ir palaikyti tradicinių formų verslą (pavyzdžiui, vietos amatus) ir užtikrinti ekonomikos gyvybingumą⁴¹.

³⁷ 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu kultūrai ES planuoja skirti maždaug 6 mlrd. EUR arba 1,7 proc. viso biudžeto.

³⁸ ES sanglaudos politika: http://ec.europa.eu/regional_policy/themes/index_en.htm.

³⁹ Žr. nacionalinių ekspertų darbo grupės nustatytus KKS gerosios patirties pavyzdžius.

⁴⁰ Kultūros ir kūrybos sektoriai, prioritetinių sektorių ataskaita (projektas), Europos įmonių grupių stebėjimo centras, 2010 m.

⁴¹ Europos Komisijos atlikta Kultūros indėlio į vietos ir regionų ekonominių vystymąsi studija (Europos regioninės politikos dalis).

Kūrybiškumas ir inovacijos turi stiprų ir aiškų regioninį matmenį⁴². Politines ir rėmimo priemonės reikia nustatyti vietos lygmeniu, remiantis konkrečios vietovės ypatumais ir privalumais bei atsižvelgiant į vietos išteklius (t. y. vadovautis vietos sąlygų kriterijumi). Norint, kad lydetų sėkmė, būtina užtikrinti veiksmingą koordinavimą skirtingais politikos ir administravimo lygmenimis. Kad būtų kuriama įrodymais grindžiama politika, į plėtotės strategijas reikėtų įtraukti ir poveikio vertinimo bei kitokio vertinimo priemones.

Sėkmingos strategijos paprastai grindžiamos vidutinės trukmės ar ilgalaikio laikotarpio (10–20 m.) plėtotės modeliu, derinant investicijas į infrastruktūrą ir į žmogiškąjį kapitalą. Investicijos turėtų būti skiriamos esminiams KKS aspektams: naujiems verslo modeliams, kūrybiškumui ir inovacijoms, skaitmeninimui, įgūdžiams ir žmogiškojo kapitalo tobulinimui, kūrybinei partnerystei su kitais sektoriais. Strateginis požiūris įgyvendinant integruotą plėtotės modelį reiškia, kad KKS rėmimas nelaikomas prabanga ar atskiru politiniu sprendimu – veikiau tai yra bendras indėlis siekiant tam tikros teritorijos ekonomikos vystymosi ir socialinės sanglaudos. Kad integruotos plėtotės strategijos būtų sėkmingai įgyvendinamos, reikia drauge su valdžios institucijomis, atsakingomis už skirtingas politikos sritis (pavyzdžiui, ekonomikos plėtrą, užimtumą, švietimą, kultūrą), ir su pilietinės visuomenės, visų pirma verslininkų, darbuotojų ir piliečių asociacijų, atstovais nustatyti atitinkamus teritorinius lygmenis.

Be galo svarbu keistis gerąja patirtimi – reikia naudotis visais įmanomais Europos tinklais, kad atsilikę ir pirmaujantys regionai galėtų dalytis žiniomis ir patirtimi.

KLAUSIMAI

- Kaip būtų galima sustiprinti KKS vaidmenį strateginėje regiono ar vietos plėtotėje? Kokių priemonių ir partnerysčių reikėtų integraciniam požiūriui įgyvendinti?

4.2. Judumas ir kultūros ir kūrybos objektų sklaida

Menininkų ir kitų kultūros veikėjų, kurie yra svarbus KKS klestėjimo garantas, judumo skatinimas labai padeda gerinti jų profesinius įgūdžius ir (arba) meninį tobulėjimą, siekti su moksliniais tyrimais ir atradimais susijusių tikslų, atveria naujas rinkas ir suteikia daugiau karjeros galimybių, pavyzdžiui, dalyvauti menininkų mainų programose, festivaliuose, turnė, tarptautinėse parodose ar literatūriniuose renginiuose. Judumas turėtų didesnę tiesioginį poveikį KKS veiklai, jei būtų teikiama daugiau galimybių patekti į naujas rinkas per programas, kuriomis siekiama gerinti pramonės eksporto strategijas, skatinti darbą užsienyje ar gerinti gebėjimus⁴³.

Kita vertus, kūrybinių judėjimas teikia naudos Europos piliečiams: leidžia jiems pažvelgti į kultūrą iš skirtingų perspektyvų, kvestionuoja individų ir kolektyvinę mąstyseną, padeda suprasti pasaulio kompleksiskumą (t. y. ugdyti šiandienos pasaulyje itin svarbius įgūdžius ir tarpkultūrinės komunikacijos gebėjimus) ir teikia daugiau galimybių susipažinti su kultūriniu kraštovaizdžiu. Tarptautinis kūrybinių judėjimas Europos Sąjungoje padeda Europos piliečiams geriau pažinti ir suprasti kitų šalių kultūras, branginti kultūros įvairovę ir suvokti skirtingų kultūrų panašumus.

⁴² Šeštoji ekonominės ir socialinės sanglaudos pažangos ataskaita, COM (2009) 295 galutinis.

⁴³ Visų pirma žr. Europos Komisijos užsakymu „Ericarts“ atliktą tyrimą „Mobility matters: Programmes and schemes to support the mobility of artists and cultural professionals“, 2008 m.

Galiausiai menininkų, kultūros darbuotojų judumas ir jų darbų sklaida padeda idėjoms įveikti kalbines kliūtis ir valstybių sienas, o visiems piliečiams – naudotis kultūros įvairovės teikiamais privalumais.

Todėl judumas yra svarbus Europos kultūros darbotvarkės ir ES programos „Kultūra (2007–2013 m.) aspektas.

Vis dėlto jam tebekyla daug kliūčių. Kai kurios iš jų yra susijusios su vizų reikalavimais, socialiniais ir mokesčių režimais ir kitomis administracinėmis kliūtimis ar su tiksliai informacijos apie teisinius, reglamentavimo, procedūrinius ir finansinius judumo kultūros sektoriuje aspektus stoka⁴⁴. Šios kliūtys jau šalinamos⁴⁵ ir šiame dokumente aptariamos nebus.

Be šių platesnių aspektų, reikėtų toliau stiprinti kūrinių, menininkų ir kultūros veikėjų judumą, kad padedant tiek privatiems, tiek valstybės subjektams kultūros įvairovė būtų skleidžiama tarptautiniu mastu. Šių subjektų yra labai daug ir jų skirtumai skirtinguose sektoriuose yra gana ryškūs. Skatinti tarptautinį judumą ir internetinę prieigą yra svarbu visais kultūrinės raiškos kūrėjų ir (arba) gamintojų ir piliečių ar vartotojų bendravimo etapais. Priklausomai nuo etapo gali būti naudinga spręsti konkrečias problemas, t. y. padėti kylantiems talentingiems kūrėjams, mažiau žinomiems kūriniams ar kolekcijoms įveikti valstybių sienas ir kalbines kliūtis⁴⁶.

Todėl būtų pravartu geriau suprasti, kokiais partnerystės, bendradarbiavimo ar rėmimo būdais galima palengvinti, paspartinti ir išplėsti kūrinių, menininkų ir kultūros sektoriaus darbuotojų tarptautinį judumą Europos lygmeniu.

Šioje žaliojoje knygoje ieškoma konkretesnių idėjų, kaip būtų galima plėtoti ar gerinti judumą kultūros ir kūrybos srityse.

KLAUSIMAI

- Kokių naujų priemonių reikėtų imtis, kad užtikrinant kultūros ir kūrybos objektų, menininkų ir kultūros veikėjų judumą Europos Sąjungoje ir už jos ribų būtų skatinama kultūros įvairovė? Koku mastu virtualusis judumas ir interneto prieiga galėtų padėti siekti šių tikslų?

4.3. Kultūriniai mainai ir tarptautinė prekyba

ES tarptautinių kultūrinių mainų ir prekybos veiklą vykdo vadovaudamasi 2005 m. UNESCO konvencija dėl kultūrinės raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo. Pagal šią Konvenciją ES yra įsipareigojusi skatinti kultūrinius mainus ir stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą ir solidarumą bei partnerystės dvasią ir visų pirma siekti didinti

⁴⁴ Žr. Europos Komisijos užsakymu „McCoshan et al“ atliktą galimybių studiją „Information systems to support the mobility of artists and other professionals in the culture field“, 2009 m.

⁴⁵ Daugelį šių klausimų sprendžia nacionalinė ekspertų grupė, suburta įgyvendinant Europos kultūros darbotvarkę menininkų judumo klausimams nagrinėti, o menininkų ir kitų kultūros veikėjų patekimo į rinką ir judumo kliūtis valstybės narės siekia pašalinti įgyvendindamos Direktyvą 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje.

⁴⁶ Įgyvendinant Europos kultūros darbotvarkę suburta nacionalinė ekspertų grupė sprendžia muziejų kolekcijų mobilumo klausimus.

besivystančių šalių gebėjimus branginti ir remti kultūrinės raiškos įvairovę. Šie siekia atitinka svarbiausius Konvencijos principus, ypač vienodų galimybių⁴⁷ bei atvirumo ir pusiausvyros⁴⁸ principą.

Tokiomis aplinkybėmis Europos Sąjunga ir jos valstybės narės ir toliau nustato ir įgyvendina tokią kultūros politiką, kuria siekiama išsaugoti kultūrų įvairovę⁴⁹. Drauge Europos Sąjunga sustiprino savo įsipareigojimą remti kultūrą kaip vystymosi paskatą ir siekia, kad besivystančioms šalims būtų taikomos lengvatinės sąlygos. ES taip pat yra įsipareigojusi skatinti kultūrų dialogą visame pasaulyje. Siekdama šio tikslo ES visam pasauliui parodo savo kultūros, įskaitant KKS prekes ir paslaugas, įvairovę.

Toks kultūrinių mainų traktavimas – bendrų vertybių, kurios yra Europos projekto esmė, atspindys. Tai pagrindiniai patrauklios ir kūrybiškos Europos savito ir dinamiško įvaizdžio elementai, pagrįsti turtingu paveldu ir atvirumu kitoms pasaulio kultūroms. Ilgalaikės Europos tradicijos ir didžiuliai kino, muzikos, meno, architektūros, dizaino ir mados ištekliai labai padeda ES plėtoti santykius su kitomis pasaulio šalimis.

Akivaizdu, kad norint palaikyti pasaulinės klasės KKS rėmimą ir jų darbų, produktų ir paslaugų eksportą, reikia plėtoti ryšius su trečiosiomis šalimis. Visų pirma reikia padėti MVĮ užmegzti ryšius su užsienio šalimis ir jose viešinti savo veiklą. Tarpsektorinis įmonių dialogas, rinkos „žvalgyba“ ir duomenų rinkimas, kolektyvinis atstovavimas tarptautinėse mugėse – keletas konkrečių eksporto rėmimo priemonių. Bendradarbiavimo programos⁵⁰ teikia galimybių mokytis vieniems iš kitų ir padeda suburti užsienio partnerių tinklą. Stimuliuoti kultūros įvairovę gali padėti ir aktyvesni meniniai mainai su trečiosiomis šalimis⁵¹.

Europa yra pasirašiusi ne vieną susitarimą su trečiosiomis šalimis ar regioninėmis šalių asociacijomis. Techninės pagalbos ir bendradarbiavimo programose KKS būtų galima laikyti prioritetiniais ekonominių mainų sektoriais. Politinis dialogas su trečiosiomis šalimis ar regioninėmis grupėmis tam tikrais atvejais taip pat galėtų apimti tarpsektorinį įmonių dialogą, be to, būtų galima parengti konkrečių ES priemonių mainams ir eksportui palengvinti⁵².

KLAUSIMAI

- Kokias ES ir trečiųjų šalių KKS bendradarbiavimo, mainų ir prekybos skatinimo priemones reikėtų numatyti ar sustiprinti ES lygmeniu?

⁴⁷ Žr. Konvencijos 2 straipsnį, 7 principą.

⁴⁸ Žr. Konvencijos 2 straipsnį, 8 principą.

⁴⁹ Kaip ir daugelis kitų Pasaulio prekybos organizacijos narių, ES ir jos valstybės narės, pasirašydamos Bendrąjį susitarimą dėl prekybos paslaugomis (angl. GATS), išlaikė teisę pačios nustatyti ir įgyvendinti kultūrinės įvairovės išsaugojimo politiką ir taikyti didžiausio palankumo režimo taisyklės išimtis, kaip numatyta GATS II straipsnyje, bei nesudaryti konkrečių kliūčių pateikti į rinką ir teikti nacionalines kultūros paslaugas, visų pirma audiovizualiniame sektoriuje.

⁵⁰ Pavyzdžiui, remiamos pagal parengiamąją priemonę „MEDIA International“ (2008–2010 m.) ir „MEDIA Mundus“ (2011–2013 m.).

⁵¹ Tą pabrėžė Kultūros ir kūrybos sektorių potencialo forumo dalyviai.

⁵² Žr. nacionalinių ekspertų darbo grupės nustatytus KKS gerosios patirties pavyzdžius.

5. PAPILDOMA KKS NAUDA SIEKIANT KŪRYBIŠKOS EKONOMIKOS

Iš keliose Europos šalyse paskelbtų ataskaitų matyti, kad KKS vaidmuo nacionalinėse ir regioninėse inovacijų sistemose yra svarbesnis nei politikai buvo linkę manyti⁵³.

Pirma, šiuose sektoriuose kuriamas turinys, padedantis vystyti skaitmeniniams prietaisams ir tinklams, o tai padeda diegti ir tobulinti IRT, pavyzdžiui, skatinti plačiajuosčio ryšio plėtrą. Šių sektorių įmonės – svarbios technologijų vartotojos, o jų reikmės – technologijų pritaikymo ir tobulinimo varomoji jėga, skatinanti technologijų gamintojus inovuoti.

Antra, KKS atlieka konkretų vaidmenį pereinant prie skaitmeninių technologijų ir plėtojantis naujai vadinamosios patyrimo ekonomikos tendencijai, be to, jie tiesiogiai veikia ar sustiprina socialines ir kultūrinės tendencijas, o drauge ir vartotojų keliamus reikalavimus. Taigi šie sektoriai yra labai svarbūs Europoje sudarant inovacijoms palankias sąlygas.

Trečia, paaiškėjo, kad įmonės, aktyviau besinaudojančios KKS paslaugomis, inovacijų veiklą vykdo kur kas sėkmingiau. Kol kas nenustatyta, kokie konkretūs veiksniai lemia šią sėkmę, tačiau panašu, kad KKS teikiamos kūrybiškų inovacijų paslaugos skatina novatorišką kitų įmonių ir organizacijų veiklą ir taip padeda pašalinti tokius elgsenos trūkumus kaip rizikos baimė, tendencija išlaikyti *status quo* ir nesugebėjimas prognozuoti ateities. Dizainas – puikus kūrybinio proceso, kurio rezultatas – į vartotojus orientuotos inovacijos, pavyzdys⁵⁴.

Be to, iš ataskaitų matyti, kad kūrybiniai darbuotojai ekonomikoje dalyvauja aktyviau nei manyta iki šiol: didesnė dalis meno mokyklose parengtų specialistų dirba ne KKS, o kituose sektoriuose, kuriuose jie tampa KKS sukurtų žinių, inovacijų ir naujų idėjų skleidėjais.

Apskritai miestai ir regionai svarbiais vietovės patrauklumą lemiančiais veiksniais, padedančiais stiprinti ekonomikos konkurencingumą, kurį lemia inovacijoms palanki aplinka ir pritraukiami kvalifikuoti darbuotojai bei įmonės, vis dažniau laiko tokius dalykus kaip aukščiausios klasės kultūros infrastruktūra ir pažangiųjų technologijų paslaugos, geros gyvenimo ir poilsio sąlygos, kultūrinių bendruomenių gyvybingumas ir vietos KKS stabilumas.

KKS gali iš esmės padėti spręsti didžiausius uždavinius: kovoti su visuotiniu klimato atšilimu, pereiti prie ekologiškos ekonomikos, užtikrinti tvarią plėtrą. Menas ir kultūra teikia unikalių galimybių kurti ekologiškas darbo vietas, didinti žmonių sąmoningumą, keisti visuomenės socialinius įpročius ir elgseną, įskaitant požiūrį į gamtą. Jie taip pat gali suteikti naujų kelių tarptautinėms šios srities problemoms spręsti. Siekiant šių tikslų skirtingų lygmenų administracijos privalo sudaryti kūrybiškumo strategijoms įgyvendinti

⁵³ Visų pirma žr. H. Bakhshi, E. McVittie ir J. Simmie „Creating Innovation. Do the creative industries support innovation in the wider economy?“, 2008 m.; J. Pott ir K. Morrison „Nudging Innovation“, 2008 m., „Consideration of the NESTA Innovation Vouchers Pilot“, 2008 m.; „The role of creative industries in industrial innovation“, K. Müller, C. Rammer ir J. Trüby, 2008 m.

⁵⁴ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Dizainas – į vartotojus orientuotų inovacijų variklis“, SEC(2009)501 galutinis.

palankias sąlygas. Drauge reikėtų apsvarstyti, kaip kūrybinė aplinka galėtų papildyti tradicinius inovacijų aspektus. Svarbiausias klausimas – kaip paspartinti kultūros ir KKS naudą kitiems ekonomikos sektoriams ir visuomenei.

Vienas iš būdų siekti šio tikslo – kuo labiau sustiprinti kultūros ir švietimo sąsajas, kad kūrybiškumas būtų skatinamas visą gyvenimą. Svarbiausia prielaida yra ta, kad kūrybiškumas nėra įgimtas talentas. Kiekvienas žmogus yra kūrybiškas vienoje ar kitoje srityje ir gali išmokyti išnaudoti savo kūrybinį potencialą. Šiomis sudėtingomis ir greitai kintančiomis sąlygomis turėtume stengtis ugdyti kūrybiškumą, verslumo ir bendravimo su kitomis kultūromis įgūdžius, kurie padėtų spręsti naujas ekonomines ir socialines problemas⁵⁵.

Svarbų vaidmenį čia atlieka kokybiškas kultūrinis ir meno švietimas, nes jis padeda ugdyti vaizduotę, savitumą, sukaupti dėmesį, gerinti bendravimo įgūdžius, skatinti smalsumą, kritinį ir neverbalinį mąstymą ir t. t.⁵⁶. Todėl reikėtų toliau nagrinėti kultūros ir švietimo sinergiją. Švietimo ir kultūros sektoriai turėtų vadovautis vadinamuoju bendros atsakomybės principu ir siekti užmegzti sistemingą ir tvarią partnerystę⁵⁷.

Labai svarbus piliečių kūrybiškumo ir dalyvavimo kultūriniame visuomenės gyvenime skatinimo būdas – vartotojų gebėjimų naudotis viešąja informacija (žiniasklaida) gerinimas. Šiandien žiniasklaida yra be galo svarbi kultūrinio turinio ir informacijos apie europiečių kultūrinę tapatybę skleidėja, todėl reikėtų skatinti Europos piliečių, kaip žiniasklaidos vartotojų, gebėjimą priimti įvairius informacija grįstus sprendimus.

Makroekonomikos lygmeniu KKS ir kitų pramonės sektorių sąsajos turėtų būti stiprinamos visos ekonomikos naudai. Todėl būtų naudinga geriau suprasti, kaip būtų galima paskatinti kūrybiškumą kituose pramonės sektoriuose, kokio pobūdžio kūrybiškumo įmonės pasigenda ir kokiomis priemonėmis būtų galima sustiprinti šias sąsajas.

Kad būtų užmegzti veiksmingi KKS ir kitų sričių – švietimo, pramonės, mokslinių tyrimų, administravimo – ryšiai, reikia siekti tikros kūrybiškos partnerystės ir nustatyti efektyvias kūrybiškų žinių (pavyzdžiui, dizaino) perdavimo kitiems sektoriams priemones. Tokiomis aplinkybėmis daug vilčių teikia vadinamųjų „naujųjų talonų“ sistema, kaip antai „Creative Credit“, pagal kurią verslui padedama įgyvendinti idėjas bendradarbiaujant su KKS⁵⁸.

Taigi KKS skirtos inovacijų rėmimo priemonės ne tik padeda KKS diegti daugiau ir geresnių inovacijų, bet ir suteikia galimybę pasiūlyti daugiau novatoriškų sprendimų kitiems sektoriams ir taip padėti visai Europos ekonomikai visapusiškai išnaudoti inovacinį potencialą. Be to, labai svarbios ir tarpinės institucijos, užtikrinančios vos vienas kitą pažinti pradedančių pasaulių sąveiką, įtvirtinančios tarpusavio pasitikėjimą,

⁵⁵ Naujo Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginio pagrindo („Švietimas ir mokymas 2020“), kurį Taryba priėmė 2009 m. gegužės mėn., vienas iš aspektų – pabrėžta reikmė didinti kūrybiškumą ir novatoriškumą bei verslumą visais švietimo ir mokymo lygmenimis.

⁵⁶ Žr. nacionalinių ekspertų darbo grupės, tyrusios kultūros ir švietimo sinergiją, nustatytus KKS gerosios patirties pavyzdžius.

⁵⁷ Žr. nacionalinių ekspertų darbo grupės, tyrusios kultūros ir švietimo sinergiją, nustatytus KKS gerosios patirties pavyzdžius.

⁵⁸ <http://www.creative-credits.org.uk/> (NESTA, JK).

padedančios geriau suvokti siekius ir lūkesčius ir plėtojančios ar tobulinančios darbo metodus⁵⁹.

KLAUSIMAI

- Kaip būtų galima paspartinti papildomą KKS naudą kitiems sektoriams ir plačiajai visuomenei? Kaip būtų galima parengti veiksmingas tokių žinių sklaidos priemones ir jas įgyvendinti?
- Kaip būtų galima skatinti KKS ir švietimo institucijų, įmonių, valstybės institucijų kūrybinę partnerystę?
- Kaip būtų galima geriau naudotis dabartiniais tarpininkais ir kaip paskatinti naujų menininkų, kūrybinių bendruomenių, KKS ir švietimo institucijų, įmonių, valstybės institucijų tarpininkų atsiradimą?

Kvietimas teikti pastabas

Komisija kviečia visas suinteresuotąsias šalis atsakyti į šioje žaliojoje knygoje pateiktus klausimus arba pateikti su ja susijusių pastabų. Pastabos ir atsakymai į visus ar kelis nurodytus klausimus turėtų būti siunčiami iki 2010 m. liepos 30 d. šiuo adresu

European Commission

DG Education and Culture

Green Paper on cultural and creative industries

MADO 17/76

B-1049 Brussels

arba e. paštu

EAC-Creative-Europe@ec.europa.eu.

Norėdamos atsakymus pateikti slapta, suinteresuotosios šalys turėtų aiškiai nurodyti, kuri jų atsakymų dalis slapta ir neturėtų būti skelbiama Komisijos tinklavietėje. Visas kitas pastabas, jei aiškiai nenurodyta, kad jos slaptos, Komisija turi teisę skelbti.

Organizacijos raginamos registruotis Komisijos interesų grupių atstovų registre (<http://ec.europa.eu/transparency/regrin>). Šis registras sukurtas pagal Europos skaidrumo iniciatyvą, siekiant Komisijai ir visai visuomenei suteikti informacijos apie interesų grupių atstovų tikslus, finansavimą ir struktūrą.

⁵⁹

Visų pirma žr. tyrimus, kuriuos atliko „Tillt Europe“ nariai Tillt (Švedija), Disonancias (Ispanija) ir WZB - Social Science Research Center Berlin (Vokietija) ir kurie buvo finansuojami pagal programą „Kultūra“:
<http://creativeclash.squarespace.com/storage/ComparativeAnalysis%20TILLT%20EUROPE.pdf>.